

N:o 40.

Ank. till Riksd. kansli den 28 februari kl. 3 e. m. 1908.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utarrendering af vissa torplägenheter under Kronobergs kungsgård i Kronobergs län. (I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 29) af den 29 november 1907 har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att följande 14, under 3 mantal Kronobergs kungsgård i Växjö socken och Konga härad af Kronobergs län hörande, med n:is 2—15 betecknade torplägenheter, nämligen torpen Stora Pene, Lilla Pene, Lugnet, Stora Fjäll, Stora Nybygget, Lilla Nybygget, Lilla Fjäll, Nydala, Lilla Hult, Stora Hult, Skönborgstorpet, Trädgårdstorpet, Stora Smäcken och Lilla Smäcken, finge hvar och en till sin innehafvare under en tid af tjugu år, räknadt från och med den 14 mars 1909, upplåtas på arrende mot den arrendeavgift, som enligt hvad i statsrådsprotokollet angifvits vid en år 1906 hållen arrendeuppskattning åsatts hvarje särskild lägenhet.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Uti skrifvelse den 30 augusti 1907 till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs län bestämde domänstyrelsen, att den i Växjö socken och Konga härad af Kronobergs län belägna Kronobergs kungsgård, om 3 mantal, som skulle blifva arrendeledig den 14 mars 1908, i enlighet med ett vid år 1906 å egendomen hållen arrendeuppskattning

afgifvet förslag skulle utarrenderas i 16 lotter, nämligen en lott bestående af hufvudgården, fjorton lotter bestående af torpen Stora Pene, Lilla Pene, Lugnet, Stora Fjäll, Stora Nybygget, Lilla Nybygget, Lilla Fjäll, Nydala, Lilla Hult, Stora Hult, Skönborgstorpet, Trädgårdstorpet, Stora Smäcken och Lilla Smäcken samt en lott utgörande lägenheten »Trädgård och gårdsplan». Denna sistnämnda skulle hembjudas landssekreteraren F. Ohlsson, som innehafvt lägenheten på särskildt arrende sedan år 1893 och medgifvits optionsrätt, hvaremot öfriga lotter, som af sina innehafvare brukades på grund af aftal med egendomens hittillsvarande arrendator, skulle utbjudas på offentlig auktion till den högstbjudande.

Tillika fastställde styrelsen följande vid berörda arrendeuppskatning åsatta arrendevärden, nämligen:

Lottens n:r	Arrendelotten	Arrendevärde Kronor
1	Hufvudgården.....	950
2	Torpet Stora Pene	270
3	» Lilla Pene	230
4	» Lugnet	100
5	» Stora Fjäll	125
6	» Stora Nybygget.....	160
7	» Lilla Nybygget	115
8	» Lilla Fjäll	115
9	» Nydala	125
10	» Lilla Hult	220
11	» Stora Hult.....	200
12	» Skönborgstorpet.....	120
13	» Trädgårdstorpet.....	120
14	» Stora Smäcken	160
15	» Lilla Smäcken.....	150
16	Lägenheten »Trädgård och gårdsplan».....	300

Arrendeauktion å de särskilda lotterna af kungsgården — med undantag af lotten n:o 16 — har blifvit utsatt att hållas den 12 nästkommande december inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Emellertid hafva innehafvarna af förenämnda, med n:is 2—15 betecknade torp uti en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift anført hufvudsakligen följande.

Att, såsom domänstyrelsen beslutat, på auktion utbjuda arrenderätten

till de 14 torplägenheterna skulle tillfoga torparna det största afbräck och beröfva dem frukterna af det arbete, de och deras förfäder nedlagt på torpen. Sedan lång tid tillbaka hade nämligen torparna haft till biförtjänst att uthyra någon del af sina bostäder till sommargäster från Växjö och andra städer. För sitt vackra läge och den lätta tillgången till bad hade dessa sommarbostäder varit högt skattade. Gifvetvis skulle det för förmögna personer vara en lätt sak att vid en arrendeauktion öfverbjuda torparna. Äfven kunde det tänkas, att främmande jordbrukare, lockade af ett öfverdrifvet rykte, att där skulle vara mycket att förtjäna, skulle känna sig frestade att vid en sådan auktion konkurrera med torparna. Därtill komme en annan omständighet. Det hade varit ett gammalt vackert bruk bland torparna på Kronoberg att taga vård och sörja för sina gamla och orkeslösa föräldrar. För dessas räkning hade på flere torp af torparna själfva uppförts så kallade undantagsstugor, där de gamla fått tillbringa sin ålderdom utan att behöfva falla fattigvården till last. Att hafva uppfört dylika stugor skulle vid en arrendeauktion under antydda förhållanden blifva till nackdel för torpets nuvarande innehafvare, emedan ett så bebyggdt torp erbjöde ytterligare anledning till spekulation. Torparna ville icke förneka, att icke staten genom arrendeauktion å torpen skulle göra en direkt penningvinst, men de ifrågasatte, huruvida humanitetens fördringar därigenom tillfredsställdes och huruvida deras och deras familjers ekonomiska trygghet och lycka kunde vara staten fullkomligt likgiltiga.

På grund af hvad sålunda anförts hafva torparna anhållit, dels att den utsatta arrendeauktionen å deras lotter måtte tills vidare inställas, dels ock att de måtte erhålla förmånsrätt att till i det föregående angifna årliga afgifter för en tid af 20 år arrendera torpen af kronan. Därest detta skulle beviljas, hafva de förklarar sig villiga att, intill dess närmare bestämmelser därom meddelats, arrendera en hvar det torp han innehade och erlægga det torpet åsatta arrendevärde.

Genom nådig remiss anbefalld att yttra sig öfver denna framställning, har domänstyrelsen den 13 innevarande november afgifvit det sålunda infordrade utlåtandet och därvid tillika öfverlämnat yttrande af domänintendenten i länet.

Enligt af domänintendenten lämnad uppgift hafva samtliga omförmälda 14 torp sedan många år tillbaka — flere af dem i öfver 40 år — innehafts af de nuvarande torparna och deras föräldrar eller svärföräldrar samt odlats, häfdats och underhållits väl. Domänintendenten har ock ansett, att alla torparna fullgjort de villkor, som föreskrifvits för att en kronoarrendator skulle få komma i åtnjutande af optionsrätt, samt förordat torpens upplåtande till nuvarande innehafvarna utan auktion.

För egen del har domänstyrelsen, för den händelse Eders Kungl. Maj:t skulle vilja behjerta sökandenas framställning, hänvisat till de af domänintendenten sålunda lämnade upplysningarna.

För min del har jag funnit torparnas förevarande framställning behjärtansvärd. Att utbjuda arrenderätten till torpen på auktion torde sannolikt vara liktydigt med att drifva torparna ifrån hus och hem, som de eller deras förfäder i långa tider innehaft och med omsorg skött. Jag finner mig därför till en början föranlåten att i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte ej mindre dels förordna, att den arrendeauktion å särskilda lotter af Kronobergs kungsgård, som blifvit utsatt att den 12 nästkommande december hållas inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, skall inställas, såvidt densamma afser utbudande af arrenderätten till omförmälda 14 torplägenheter, dels ock anbefalla domänstyrelsen att vidtaga i sådant afseende erforderliga åtgärder, än äfven bemyndiga samma styrelse att ombesörja skötsel och vård under ett år från och med den 14 mars 1908 af förenämnda 14 torplägenheter, hvarvid liksom vid utarrendering af den lott, som omfattar hufvudgården, jakträtten skall förbehållas Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande och kronan.

Gällande författning angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner har emellertid icke något stadgande, på grund hvaraf för ett fall som detta, där det är frågan om personer, som icke förut varit krono- arrendatorer utan endast arrendatorer åt en sådan, optionsrätt skulle kunna medgifvas. Vill man bereda förenämnda torpare rätt att utan föregående auktion blifva antagna till arrendatorer å ifrågavarande torp, återstår således endast att därtill söka utverka Riksdagens medgifvande.»

Utskottet, som finner syftet med Kungl. Maj:ts förevarande framställning synnerligen behjärtansvärdt, har vid densamma ingen annan erinran att göra, än att den tid, på hvilken ifrågavarande 14 torplägenheter skola till sina nuvarande innehafvare utarrenderas, synes bära så beräknas, att arrendetiden för berörda lägenheter utgår samtidigt med arrendetiden för hufvudgården.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 28 februari 1908.

På statsutskottets vägnar:
G. BILLING.